

усі публікації рішень, розміщених у розділі «Судочинство», носять неофіційний характер

Верховний Суд України

Ухвала від 19 березня 2008 р. | **Справа № 6-2087св08**

Особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо судом буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані власності

Колегія суддів Судової палати в цивільних справах ВСУ, розглянувши в судовому засіданні цивільну справу за позовом Особи 1 до Особи 2 про усунення від права на спадкування, визнання права власності на 1/2 частину будинку в порядку спадкування і встановлення факту родинних стосунків, за касаційною скаргою Особи 2 на рішення Приморського райсуду м. Маріуполя Донецької області від 18 квітня 2007 р. й ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 5 липня 2007 р., встановила наступне.

Обставини справи

У січні 2007 р. позивачка звернулася до суду з позовом, мотивуючи вимоги тим, що помер її брат – Особа 3, після смерті якого відкрилася спадщина у вигляді 1/2 частини будинку, і зазначила, що вона в установленій законом шестимісячний строк звернулася до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини із заявою про прийняття спадщини, однак із такою ж заявою звернувся й відповідач, який є сином Особи 3 і її племінником. Указувала, що за життя Особи 3 відповідач понад 14 років не надавав Особі 3 ніякої допомоги, хоча той був інвалідом II групи й потребував такої допомоги. Вона піклувалася про брата, забезпечувала всім необхідним для нормального життя, а саме: меблями, побутовою технікою, одягом, взуттям, допомагала грошима на обладнання й ремонт будинку. Просила усунути відповідача від права на спадкування після смерті Особи 3 й визнати за нею право власності в порядку спадкування на 1/2 частину згаданого будинку. Рішенням Приморського райсуду м. Маріуполя Донецької області від 18 квітня 2007 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Донецької області від 5 липня 2007 р., позов Особи 1 задоволено.

У поданій до ВСУ касаційній скарзі Особа 2 просить скасувати рішення Приморського райсуду м. Маріуполя Донецької області від 18 квітня 2007 р., ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 5 липня 2007 р. й ухвалити нове рішення, яким відмовити в задоволенні позову.

Суд встановив

Задовольняючи вимоги Особи 1 про усунення Особи 2, сина спадкодавця, від права на спадкування за законом

після смерті батька, суд першої інстанції, із яким погодився апеляційний суд, виходив із того, що Особа 2 не піклувалася про батька, який, на думку суду, перебував у безпорадному стані: не відвідував його й не надавав допомоги, якої той потребував за станом здоров'я. Однак такого висновку суди дійшли з порушенням норм матеріального права.

Відповідно до ч. 5 ст. 1224 ЦК України особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо судом буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані. Ухилення особи від надання допомоги спадкодавцеві, який потребував допомоги, полягає в умисних діях чи бездіяльності особи, спрямованих на ухилення від обов'язку забезпечити підтримку й допомогу спадкодавцю, тобто ухилення, пов'язане з винною поведінкою особи, яка усвідомлювала свій обов'язок, мала можливість його виконувати, але не вчиняла необхідних дій. Таким чином, ухилення характеризується умисною формою вини. Крім того, підлягало з'ясуванню судом і питання, чи потребував спадкодавець допомоги від спадкоємця за умови отримання її від інших осіб і чи мав спадкоємець матеріальну й фізичну змогу надавати таку допомогу.

Усупереч вимогам ст.ст. 213–215 ЦПК України суд цих обставин не встановив і не вказав у рішенні доведеність фактів безпорадного стану спадкодавця, його потреби в отриманні допомоги від сина (який проживав у іншому місті) за умови надання йому, за висновком суду, допомоги сестрою й племінницею й ухилення відповідача від надання допомоги батьку, ураховуючи, що за змістом ч. 5 ст. 1224 ЦК України лише при одночасному настанні цих обставин спадкоємець може бути усунений від права на спадщину.

Суд ухвалив

Керуючись ст.ст. 336, 338 ЦПК України, колегія суддів Судової палати в цивільних справах ВСУ ухвалила: рішення Приморського райсуду м. Маріуполя Донецької області від 18 квітня 2007 р. й ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 5 липня 2007 р. в частині усунення Особи 2 від права на спадкування, визнання за Особою 1 права власності на 1/2 частину будинку в порядку спадкування, скасувати, передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

КОМЕНТАР ФАХІВЦЯ

«Кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог»

Марина СЕМЕНОВА, директор ПП «ЮФ «Семенова і Партнери» (м. Севастополь):

– Цією ухвалою ВСУ передав справу на новий розгляд, оскільки судами першої й апеляційної інстанцій не були з'ясовані наступні обставини: 1) факт перебування спадкодавця в безпорадному стані; 2) факт ухилення спадкоємця (Особа 2) від надання допомоги батьку; 3) чи мав потребу спадкодавець в отриманні допомоги від сина за умови, що допомога спадкодавцеві надавалася сестрою (Особа 1) і племінницею.

Як випливає з тексту самої ухвали, судами першої й апеляційної інстанцій було встановлено, що син спадкодавця понад 14 років не надавав йому жодної допомоги, хоча спадкодавець був інвалідом II групи й потребував допомоги. Усі дії, пов'язані із забезпеченням нормального існування спадкодавця, здійснювала його сестра. Такі висновки були зроблені судами на підставі доказів, наданих позивачкою (Особа 1), і з пояс-

нень сторін у справі. Відповідно до вимог ст. 60 ГПК України кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог.

При розгляді справи в суді першої інстанції відповідач мав можливість надати докази, які спростовували факт ухилення його від надання допомоги спадкодавцеві, а також докази, які підтверджували, що спадкодавець не потребував допомоги третіх осіб. Із тексту ухвали виходить, що належні докази, які спростовують вимоги позивачки, відповідачем надані не були. Таким чином, суд дійшов висновку про задоволення позовних вимог на підставі пояснень сторін і наявних в матеріалах справи документів, тобто тих доказів, які були надані сторонами й підтверджували правильність позиції позивачки.

Вимогами ч. 5 ст. 1224 ЦК України прямо передбачено, що особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані. Вимогами ч. 1 ст. 172 СК України передбачено, що дитина зобов'язана піклуватися про батьків, виявляти турботу й надавати їм допомогу. Зі змісту цих статей абсолютно очевидно, що син спадкодавця зобов'язаний був піклуватися про нього незалежно від того, надавалася допомога іншими особами чи ні. За таких обставин суд першої й апеляційної інстанцій дійшов правильного висновку про задоволення вимог позивачки.

НОВИНИ СУДОЧИНСТВА

Гальмування міжнародного правового співробітництва

Штучно створена нестабільна ситуація в системі адміністративних судів перешкоджає повноцінній роботі ВАСУ, повідомила прес-служба ВАСУ. Вагомим підтвердженням того, що через спроби втягнути адміністративні суди в політичні протистояння порушується нормальна робота ВАСУ, є зрив запланованих заходів, організованих Вищим адміністративним судом і Державною Радою Французької Республіки. Так, **17 жовтня 2008 р.** ВАСУ спільно з Державною Радою Франції мали проводити навчальний семінар за участю суддів ВАСУ та ВСУ «Касаційний розгляд адміністративних справ». Але з огляду на нестабільну політичну ситуацію в Україні взагалі й у системі адміністративних судів зокрема французькі партнери відмовилися від проведення заходу. Крім цього, **16 жовтня 2008 р.** в приміщенні ВАСУ була запланована зустріч керівництва ВАСУ з представниками Державної Ради Франції, під час якої планувалося обговорити подальше співробітництво сторін.

Голова ВАСУ **Олександр Пасенюк** повідомив, що розуміє рішення представників Державної Ради, адже важко повноцінно працювати в умовах перешкоджання нормальній діяльності судових установ і при намаганні політизувати процесуальну роботу адміністративних судів. Пан Пасенюк висловив сподівання, що політичні сили країни зможуть вирішити всі суперечливі питання в правовій площині й дадуть змогу судам виконувати покладені на них обов'язки.

Українські реалії суддівського самоврядування

Який статус і повноваження мають органи суддівського самоврядування в Україні й США, мали можливість дізнатися учасники «круглого столу» на тему «Роль органів суддівського самоврядування та фактори їх ефективної діяльності», який проходив **14 жовтня** в Києві. На засіданні окрім представників ДСА України й вітчизняної Феміди були присутні судді федеральних судів США **Чарльз Сімсон** і **Пол А. Магнусон**, які розповіли про американський досвід діяльності органів суддівського самоврядування.

Як орган суддівського самоврядування, в США з 1922 р. діє Суддівська конференція, яку очолює голова Верховного Суду США. Суддівська конференція налічує 26 членів: голови апеляційних судів, по одному судді від кожного регіонального округу й голова Суду з міжнародної торгівлі. Робота Конференції організована в створених головою комітетах за конкретними напрямками діяльності. Зараз Суддівська конференція нараховує 20 комітетів, що свідчить про всеосяжність суддівського самоврядування в забезпеченні діяльності американської судової системи.

Зважаючи на поступове й невідворотне затягування судової влади України в політичний конфлікт, учасники «круглого столу» велику увагу звернули на комітет Суддівської конференції США з питань судової безпеки. Цей підрозділ органу суддівського самоврядування США відповідає за надання рекомендацій Конференції щодо змін (якщо це необхідно) федеральної судової системи. «Це стосується захисту судових приміщень і засідань, а також захисту судових посадовців, інших службовців і співробітників судової системи», – розповів суддя Сімсон. Щоправда, такий механізм вдосконалення захисту незалежності судової гілки влади був би мало ефективним в Україні, враховуючи систематичні спалахи інтересу політиків до судів і суддів. Але, як справедливо зауважили представники судової системи США, ситуація із самостійністю судової влади й роллю органів суддівського самоврядування в Україні відчутно відрізняється від американської.